

Nr 139.

Av herr **Andersson, Jonas, m. fl.**, om anslag för understödjande av kontraktsprosten *L. P. R. Matssons Rosa-forskningar*.

Kontraktsprosten L. P. Reinhold Matsson i Hälsingtuna, Hälsingland, har inom den botaniska världen förvärvat sig stort anseende som utforskare av Rosa-släktet. Han började sina undersökningar år 1889 och intresserade sig närmast för formbegränsningen. Genom bemedling av professor Th. Fries i Uppsala kom han år 1892 i förbindelse med professor Fr. Crépin i Bryssel och satte sig under de följande åren in i hans åskådning och arbetsmetoder och gjorde sig grundligt förtrogen med hela den dåtida Rosa-forskningen. Resultatet föreligger i Neumans arbete »Sveriges flora» 1901, där Matsson författat avdelningen om Rosa-släktet.

Redan i mitten av 1890-talet kom han dock till insikt om, att de karakterer, som lades till grund för formbegränsningen, delvis voro av ingen eller ringa betydelse, medan en rad andra egenskaper av större värde blivit förbisedda. Den ena elementararten klarnade efter den andra; men det visade sig nödvändigt att vidtaga långvariga och omfattande odlingsförsök för att kunna bestämma karaktärernas samhörighet och värde. Några frösådder hade redan gjorts på Gotland under 1890-talet. År 1900 började planmässiga kulturer först i häradshövding C. O. Schlyters trädgård å egendomen Högsgård i Hög och därefter i de trädgårdar, Matsson själv innehaft i Ilsbo, Hassela och Hälsingtuna, alla i Hälsingland. Dessa kulturer pågå ännu. Därunder har särskild hänsyn tagits till befruktningen; och Matsson har framlagt en del undersökningar härom i Svensk botanisk tidskrift 1912.

Artutredningen efter de grunder, Matsson funnit naturenliga, började år 1902 med en ej publicerad utredning av Vikbolandets rosor, och under de följande 10 åren verkställdes ett ganska omfattande granskningsarbete av huvudsakligen enskilda samlingar. Emellertid hade den mångfrestande rektor S. Almquist i Stockholm även kastat sina ögon på rosorna. År 1903 gjorde han Matsson ett erbjudande om samarbete; och hans studier över Bergianska trädgårdens spontana Rosa-former ha tillkommit i samförstånd med Matsson. Almquist gav sig dock ej tid att vänta på Matssons utredningar. Han gick till rosorna med samma synpunkter och metoder, som han tidigare utvunnit vid studier av hieracierna. Matsson har honom visserligen att tacka för många viktiga uppslag, men ansåg det nödvändigt

att ge Rosa-forskningen ett fast och vederhäftigt erfarenhetsunderlag och ägnade sig därför åt samvetsgranna experiment och naturstudier. Utom omfattande resor inom Sverige har han företagit studieresor i Tyskland, Österrike och Danmark. I Östersjöprovinserna, Finland, Norge och England har han haft goda samlare.

Arbetet har utvidgats alltmer. Nya synpunkter ha oupphörligen tillkommit. För att få linjerna för formbegränsningen klara har Matsson måst vidtaga specialundersökningar över isolerade områden såsom Gotland och landet norr om Dalälven. Expositionens betydelse har utretts genom en specialundersökning av trakten kring Båstad. För utredning av varieteter och mendelformer ha vissa lokaler i Hälsingland visat sig tacksamma.

Utom avslutandet och publicerandet av nämnda arbeten gäller det att få till stånd en sammanfattande framställning av Skandinavians Rosa-former och en översikt av rosorna i mellersta Europa. Att granska alla offentliga samlingar kräver många år.

Matssons arbetsdag har hittills dock i huvudsak varit inriktad på helt andra angelägenheter. Från 1909 till 1918 har han varit kyrkoherde i Hassela och från sistnämnda år i Hälsingtuna pastorat. Därtill har kommit en mängd kommunala uppdrag såsom ordförandeskap i livsmedelsnämnd under hela kristiden och ordförande i arbetslöshetskommitté därefter. Sedan 1925 är han kontraktsprost i Sundhede kontrakt.

Den flitige Rosa-forskaren ser sig emellertid ur stånd att bedriva arbetet på samma vida plan, därest det icke beredes honom lättnad i övriga makt-påliggande uppgifter. Hans pastorala arbete kunna andra utföra. Men hans rhodologiska undersökningar äro av så speciell art, att på deras nuvarande stadium ingen annan kan taga vid. Fara är, att hela detta arbete skall bliva förspillt. Det är även ett arbete i samhällets tjänst; och det mesta därav kommer dess muséer till godo. Från vetenskaplig ståndpunkt är det nödvändigt att på en av vår floras dunklaste punkter få till stånd en tidsenlig och objektiv utredning. Att draga sig tillbaka och utföra arbetet utan några inkomster är för honom naturligtvis icke möjligt.

Under sådana förhållanden synes det vara ett samhällsintresse att bereda denne högt förtjänte forskare möjlighet att få helt ägna sig åt sin forskargärning.

Under hänvisning till ovanstående och till de utlåtanden i ämnet, som Uppsala domkapitel, professorerna Rutger Sernander, Gunnar Samuelsson och Gunnar Täckholm avgivit och som fogas som bilagor till denna motion, få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att bevilja medel till avlöning av vice pastor åt kontraktsprosten L. P. R. Matsson i Hälsingtuna församling, Sundhede kontrakt, Hälsingland, under hans återstående tjänstetid under förutsätt-

ning och villkor, att Matsson i stället ägnar sin tid och sina krafter åt sina Rosa-forskningar, samt för budgetåret 1929/1930 anvisa härför erforderligt anslag.

Stockholm den 21 januari 1929.

Jonas Andersson.

P. Granath.

J. Bergman.

Rickard Sandler.

Ivar Vennerström.

Bil. I.

Avskrift.

Med anledning av kontraktsprosten m. m. L. P. R. Matssons hemställan om ett uttalande i ämnet får domkapitlet anföra följande.

Domkapitlet erinrar sig att sökanden redan för 24 år sedan på framställning av Kungl. vetenskapsakademien erhöll en tids tjänstledighet för att ordna och vetenskapligt bestämma naturhistoriska riksmuseets stora samling av skandinaviska Rosa-arter, varieteter och former.

Jämte sin med nit och på ett förtjänstfullt sätt utförda prästerliga ämbetsgärning har sökanden med aldrig svikande forskningsiver alltjämt ägnat sig åt sitt vetenskapliga älsklingsämne: experiment och studier rörande Rosa-släktet, samt av trycket utgivit ett antal vetenskapliga uppsatser och skrifter, publicerade bl. a. som bihang till Kungl. svenska vetenskapsakademiens handlingar.

För ordnande av sitt rika material, utforskning av nya formbegränsningar och utarbetande av en sammanfattande framställning önskar kontraktsprosten Matsson en odelad arbetstid.

Visserligen förefinnes ännu i ärkestiftet brist på prästerliga arbetskrafter, men då det här är fråga om en vetenskaplig livsuppgift av så säregen art, vill domkapitlet gärna söka bereda möjlighet för kontraktsprosten Matsson att erhålla en dugande e. o. präst såsom vice pastor.

Som det här gäller ett ansvarsfullt och långvarigt förordnande torde viverersättning ej kunna bestämmas att utgå med lägre belopp än 350 kronor i månaden, vilket belopp domkapitlet för sin del vill förorda.

Vikarien skulle sålunda komma att åtnjuta följande löneförmåner: 1) ovanberörda viverersättning; 2) 5 procent å kyrkoherdelönen och löneförbättring 305 kronor 50 öre för år; 3) skjutsersättning med dyrtidstillägg 330 kronor, likaledes för år, samt 4) adjunktsarvode med löneförbättring och dyrtidstillägg, utgående ur kyrkofonden, sammanlagt omkring 1,900 kronor med nuvarande dyrtidstillägg.

Till avlönande av vikarie erfordras alltså ett sammanlagt årligt belopp av 4,835 kronor 50 öre förutom ovan angivna adjunktsarvode från kyrkofonden; och får domkapitlet för sin del tillstyrka bifall till den gjorda framställningen.

I detta ärendes handläggning hava deltagit, förutom undertecknad ärkebiskop, domprosten Lizell, professoren Linder samt såsom adjungerad ledamot stiftssekreteraren Radhe.

Uppsala den 10 oktober 1928.

På domkapitlets vägnar

Nathan Söderblom.

E. Edquist.

Bil. II.

Avskrift.

Allt sedan min studietid har jag haft tillfälle att på olika sätt följa det arbete, kontraktsprosten Reinhold Matsson nedlagt i botanikens, framförallt rhodologiens, d. v. s. Rosa-forskningens tjänst.

Den växtbiologiska institutionen vid Upsala universitet står liksom de andra botaniska institutionerna i Sverige i stor tacksamhetsskuld till honom för de högt uppskattade och gedigna bestämningar, han nedlagt i våra samlingar av det ur så många synpunkter intressanta släkte, han ägnat sitt livsverk. Hans avhandlingar över *Rosa* äro ej blott uppskattade av specialisterna utan på grund av de allmänna synpunkter, som här anläggas, av än vidare vetenskapliga kretsar.

Min uppskattning av å ena sidan den flit och energi, å den andra den genomföra vetenskapliga metodik, med vilka han arbetar, är bestämd och djupt grundad. Jag är övertygad om, att rhodologien, vars framsteg äro av ej ringa värde för den botaniska genetiken och floristiken, i hög grad skulle befrämjas, om en så allvarlig kompetent forskare som prosten Matsson finge tillfälle att, ostörd av ämbetsgöromålen, nedlägga några samlade år på bearbetningen och sammanställandet av detta material, han med sådan flit och omsikt samlat under den gångna mansåldern.

Uppsala den 3 oktober 1928.

Rutger Sernander.

Professor.

Prefekt för Växtbiologiska institutionen
i Uppsala.

Bil. III.

Avskrift.

Med anledning av uppkommen fråga om anslag åt kontraktsprosten L. P. R. Matsson, Hälsingtuna, vilket vore avsett att möjliggöra slutförandet av hans mångåriga arbete med Nordens Rosa-former, får undertecknad anföra följande.

Matsson, som började sina ifrågavarande studier i början av 1890-talet, lyckades på kort tid ur sina undersökningar nå sådana resultat, att han med fullt skäl kunde betecknas som samtidens främste rhodolog. Han

utvann ur sitt arbete många nya synpunkter och lade en bestående grund för formbegränsningen inom släktet. Bland annat framgick, att vår flora äger ett mycket stort antal småarter, vilkas utredande kräver lång erfarenhet och framför allt betydande systematisk skarpsblick. Båda dessa saker äger Matsson tack vare allttjämt fortsatt arbete inom rhodologien i sällsynt hög grad. Genom omfattande odlingar har han även sökt lösa mera allmänna problem inom rhodologien, såsom befruktningen, den progressiva formbildningens förlopp o. s. v., och härvid nått resultat av stort intresse. På grund av åtskilliga omständigheter har Matsson haft ringa tillfälle att offentliggöra sina hittills nådda resultat och än mindre att slutföra sina undersökningar. För att nå det senare målet kräves ännu mycket arbete, som endast kan åstadkommas, om Matsson får helt ägna sig åt saken. Han är enligt min mening den ende, som inom överskådlig tid kan tänkas att åstadkomma en tillfredsställande behandling av vår Rosa-flora och ge en utredning av detta släkte, det kanske mest svårbehandlade inom vårt floraområde. För våra offentliga muséer; som hysa stora Rosa-samlingar, vore det även synnerligen värdefullt att kunna få dessa bearbetade av en så kompetent kraft som Matsson. En sådan bearbetning är en nödvändig förutsättning för slutförandet av det arbete, Matsson tänkt sig.

Stockholm den 10 oktober 1928.

Gunnar Samuelsson.

Professor och föreståndare för riksmuseets
botaniska avdelning.

Bil. IV.

Avskrift.

Med anledning av kontraktsposten R. Matssons ansökan till riksdagen om beviljande av medel till avlöning av vice pastor under sin återstående tjänstetid för att därigenom beredas tillfälle att helt ägna sin tid åt forskningsarbete, ber jag att få avgiva följande utlåtande. Jag anser mig kompetent att uttala mig i denna sak, eftersom jag själv under många år bedrivit specialforskningar inom samma område som saken gäller, nämligen utbildningsproblemet inom släktet Rosa.

Kontraktsposten Matsson är otvivelaktigt den främste nu levande specialisten på Europas rosor. Han var den förste i Sverige, som i stor skala underkastade detta synnerligen svåra släkte en rent vetenskaplig behandling. Såsom redan Linné yttrade är Rosa-släktet ett av de svåraste, för att inte säga det allra svåraste släktet att utreda, och Linnés eget försök till systematisering måste betraktas som misslyckat. De europeiska och i synnerhet de skandinaviska nyponbuskarna förekomma i tusentals olika konstanta varieteter, och problemet gäller att för det första utreda de olika formerna och för det andra att söka en förklaring till uppkomsten av denna formrikedom. Rosa-problemet utgör således ett led i det stora problemet om arternas uppkomst.

Utredningen av de svenska vilda ros-arterna fortsattes efter Linnés tid med många viktiga bidrag av Elias Fries, Scheutz m. fl., men först med Matssons beskrivning av Rosa-släktet i Neumans flora 1901 kom den första större vetenskapliga beskrivningen av Sveriges Rosa-arter. I detta arbete

framlade han en hel rad nya synpunkter och idéer beträffande systematiken av detta invecklade släkte. Hans helt nya indelning kommer säkert att stå sig mycket längre än Crépins, hans belgiska lärofaders, vilken hittills ansetts som världens främste Rosa-kännare.

Hur nya och epokgörande Matssons systematiska forskningar än varit, så äro dock nästan ännu viktigare hans experimentella arbete. I själva verket är Matsson den förste, som satt i gång med experiment med vilda nyponbuskar från rent vetenskaplig synpunkt och därmed lagt den första grunden till vidare experimentella forskningar beträffande rosornas fortplantning. Han är den förste, som har bevisat, att vilda rosor fortplanta sig huvudsakligen genom könlös förökning och icke efter befruktning, ehuru de ha till synes fullt normala sexualorgan. Han har även gjort studier beträffande uppkomsten av nya arter inom släktet och lyckats bevisa, att nya former uppkomma både genom mutation och korsning.

Då Matsson för närvarande kan anses vara den främste specialisten i världen på Rosa-forskningens område, ber jag med anledning därav att varmt få rekommendera hans ansökan att under sin återstående tjänstetid helt få ägna sig åt att fullfölja detta sitt forskningsarbete. Det är en heder för Sverige, icke minst på grund av våra Linnéanska traditioner, att så många icke professionella botanister ägna sig åt vetenskap. Och i detta fall ha vi i Sverige en amatör, som behärskar Rosa-problemet bättre än någon annan botanist i hela världen. Särskilt med hänsyn till den omständigheten, att det tar synnerligen lång tid, innan en nybörjare blir i stånd till att endast tillnärmelsevis orientera sig inom ifrågavarande svåra forskningsområde, vilket helt kräver sin man, så måste det anses vara av oersättlig skada, om icke Matsson, som bättre än någon nu levande botanist behärskar ifrågavarande problem, finge helt ägna sina krafter åt detsamma.

Kairo den 28 december 1928.

Gunnar Täckholm.

Professor i botanik vid universitetet i Kairo.
Docent vid Stockholms högskola.